

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1399450/1

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיינים:

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד, הרב עובדיה חפץ יעקב, הרב אברהם צבי גאופטמן

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אבי גפן)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד רחלי קפיטולניק מכוטינגר)

הנדון: סמכות בית הדין במזונות קטינים שנכרכו, אף לאחר ולמרות בע"מ 7628/17

פסק דין

פסק דין נוסף של הרבני בו הם מסבירים שיש להם סמכות לדון במזונות ילדים. יש כאן תוספת להסברים הקודמים. אנחנו נמתין כמובן לפסיקת העליון.

כפני ביה"ד תביעת גירושין כרוכה של האישה, ובקשתה לקבוע סמכות ביה"ד בכל העניינים הכרוכים.

רקע עובדתי וטענות הצדדים

הצדדים התחתנו כדמו"י בשנת תשע"ז (2016), ולהם שני בנים קטינים, כעת בני 5 ו-4.

ביום 29.11.2022 הגישה האישה תביעת גירושין, וכרכה בה: חלוקת רכוש, משמורת והסדרי ראייה, מעבר האם לת"א, **מזונות הקטינים**, כתובה/פיצוי גירושין.

בבקשה נוספת למחרת, בקש ב"כ האישה מביה"ד לקבוע שכל העניינים שהאישה כרכה בתביעת הגירושין הם בסמכות ביה"ד.

בתגובת ב"כ הבעל מיום 11.12.2022, כתבה שהבעל אינו מתנגד לסמכות ביה"ד בעניינים של חלוקת רכוש, החזקת הילדים והסדרי שהות, אך מתנגד לכריכת מזונות הקטינים. **לטענתה, ביה"ד נעדר סמכות עניינית לדון בתביעת מזונות שנכרכה לתביעת גירושין. אף אחד מהצדדים אינו צודק...ממתנים לפסיקת העליון ועד אז הכאוס שולט.** זאת בהתאם להלכת פלונית שנקבעה בבע"מ 7628/17, שאין ביה"ד מוסמך לדון במזונות קטינים לפי סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, למעט תביעה להשבת הוצאות.

בתגובת ב"כ האישה מיום 20.12.2022 הפנה לפס"ד 1250217/3 מביה"ד הגדול, מיום ד' בחשוון תשפ"ב (10.10.2022), שם נקבע שלביה"ד הרבני סמכות טבועה לדון ולהכריע במזונות הקטינים. **עיקרי הנימוק הושתתו על כך שפס"ד ביהמ"ש העליון לא ניתנו כשבתו כבג"ץ, ולכן – בהתאם לסעיף 20א לחוק יסוד השפיטה, מחייב רק את בתי המשפט שתחתיו, אך לא את בתי הדין הרבניים.** כמו כן, קביעתו של ביהמ"ש העליון נאמרה בדרך של אוביטר, ולא בתור רציו, ולכן אין ללמוד ממנה. בכל מקרה, במסקנת פסה"ד הנ"ל נקבע:

"לאור כל האמור בהרחבה לעיל וכפי שכתבנו בפתח דברינו, בית הדין דוחה את הערעור וקובע כי בסמכות בית הדין הרבני לדון בתביעת מזונות הילדים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אשר כרכה האישה לתביעת הגירושין שהגישה, ומחזירה להמשך טיפולו של בית הדין האזורי.

כמו כן ציין ב"כ האישה לפס"ד נוסף מביה"ד הגדול, תיק 1308912/6, מיום כ"ח במרחשוון תשפ"ב (3.11.2021), בה חזר הרה"ג שלמה שפירא שליט"א על תמצית דבריהם בדחייתו על הסף "ערעור" (שהוגש באיחור) על החלטת ביה"ד שקבע סמכות להמשיך לדון במזונות הקטינים, וכתב:

"...קיימת האפשרות שייפסק כי בית הדין קנה סמכות לדון במזונות הקטינים גם מכוח הכריכה וכי אין הדברים עומדים בניגוד להלכת שרגאי, כטענת המערער, שכן לעניין זה קובע המבחן המהותי, וכי אין הדברים אף מנוגדים להלכה מחייבת אחרת שמכוח פסיקת בית המשפט העליון בבע"מ 7628/17 – אם משום שפסיקה זו, שאותה פסק בית המשפט העליון שלא בשבתו כבג"ץ, לא יצרה הלכה מחייבת את בית הדין הרבני; אם משום שפסיקה זו – לוי נרצה לראותה כהלכה המבטלת הלכות קודמות שקבעו אחרת – לא ניתנה בדרך המקובלת בביטול הלכות קודמות: בהרכב אקראי של שלושה שופטים, ולא בהרכב מורחב, ללא אזכור את פסקי הדין המרכזיים שקבעו את ההלכות הישנות שפסיקה זו שינתה, לפי הנטען, ללא עמידה על השוני בינה לבינן והתמודדות עימו וללא הנמקה של הסטייה מהן; ואם משום שדעת הרוב בה לא קבעה אלא את עצם היותה של הלכת שרגאי שרירה וקיימת, והקביעות הנוספות שבה, שמכוחן יש שביקשו לצמצם את סמכויותיו של בית הדין בהשוואה לשהיה מקובל עד לפסיקה זו אינן חלק מדעת הרוב אלא דעתו של השופט מזוז בלבד – ונוסף כי מאחר שלא נצרכו לצורך המסקנה שאכן נקבעה בדעת רוב לעניינו של אותו מקרה עצמו לכאורה גם אינן חלק מה'רציו' של פסק הדין אלא מה'אוביטר' – וראה לעניין זה בפסק דינו של בית דין זה מד' במרחשוון התשפ"ב (10.10.2021) בתיק 1250217/3 (פורסם)."

עוד ציין לפס"ד של בתי דין תל אביב יפו (תיק 1367483/7) מיום כ"ב בתמוז תשפ"ב (21.07.2022) שקבע סמכות לדון במזונות קטינים על סמך פס"ד ביה"ד הגדול.

אף אנו, ההרכב הח"מ, הוצאנו פס"ד מנומק בנושא (תיק 1206438/8) לפני ימים ספורים, ביום א' בטבת תשפ"ג (25.12.2022), בו הוספנו דברים על האמור בפס"ד ביה"ד הגדול. אותו פסק דין טרם פורסם, ולכן נביא שוב את הדברים בשלמותם, עם שינויים מתבקשים.

דין

נדרשנו כבר לנושא זה בפס"ד 1269656/13, מיום א' בניסן תשפ"א (14.03.2021) (פורסם באתרים). בו הבענו את מורת רוחנו מדברי כב' השופט מזוז ב"עוללות" של פסה"ד הנ"ל, שצמצם את יכולת ביה"ד לדון במזונות קטינים מכוח סעיף 3 הרבה מעבר לאשר נקבע בהלכת שרגאי, ושכפסיקות ביהמ"ש העליון במרוצת השנים נקבע שביה"ד יכול לדון במזונות קטינים אף מכוח סעיף 3. אף צוין שם שגם כב' השופט קרא שהצטרף לדעתו של כב' השופט מזוז שהלכת שרגאי שרירה וקיימת לא הצטרף לחידושו המצמצם של כב' השופט מזוז. יתירה מכך, קבענו שגם לדברי כב' השופט מזוז עצמו ביה"ד מוסמך לדון במזונות קטינים לפחות למשך כחמשה חודשים קדימה. אין צורך לכפול את הדברים באריכות, עיי"ש, ובהמשך נצטט רק מספר קטעים מפס"ד הנ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כחצי שנה לאחר פס"ד הנ"ל, בד' במרחשוון תשפ"ב (10.10.2021), ניתן פס"ד ארוך ומנומק מאת ביה"ד הגדול (תיק 1250217/3) בערעור על תיק אחר, בו נמצא חיזוק לעמדתנו העקרונית שלביה"ד סמכות לדון במזונות קטינים ללא הגבלה במסגרת השבת הוצאות (ואף ציינו את פסק דינו הנ"ל). מעבר לכך, בפס"ד זה גם קבע ביה"ד הגדול שאין ההלכה שנקבעה בבע"מ 7628/17 מחייבת את ביה"ד הרבני, מכיון שלא ניתנה במסגרת עתירה כבג"ץ, אלא במסגרת רשות ערעור על פס"ד של ביהמ"ש המחוזי, שאינו מחייב אלא את בתי המשפט. כך, מסקנתם עדיפה ומרחבת ממסקנתנו בתיק הנ"ל וקובעת סמכות עניינית לביה"ד גם למזונות קבועים במסגרת החזר הוצאות, ולא רק מספר חודשים קדימה. גם בזה אין צורך לכפול את הדברים של ביה"ד הגדול, עיי"ש, ונצטט בהמשך רק מספר קטעים.

אולם, "אין בית מדרש ללא חידוש", וכיון שנושא זה עלה שוב, נוסף להבהיר נקודה נוספת בשני מסלולי המזונות שבהלכת שרגאי, בה ככל הנראה רבים שוגים, לדעתנו.

א. מתוך פסק הדין בתיק 1269656/13

כאמור לעיל, נצטט כמה קטעים מתוך מה שכתבנו בפס"ד הנ"ל:

"הלכת שרגאי" (בר"ע 120/69 שרגאי נ' שרגאי) ניתנה בשנת תש"ל (1969). באותו נידון הגישה האישה תביעת גירושין, והבעל כרך בתביעה זו את מזונות הקטינים, כאשר לאחר מכן הוגשה תביעה למזונות בביהמ"ש המחוזי ע"י האישה בשם הקטינים, בה ביקשה גם לקצוב מזונות זמניים. היסוד העיקרי בפס"ד שרגאי הוא שיש שני סוגי תביעת מזונות: תביעה להשבת מזונות בין הצדדים המתגרשים עצמם, המעוגן בסעיף 3 בחוק שיפוט בתי הדין הרבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, בה נאמר:

"הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האישה ואם על ידי האיש, יהא לבית דין רבני שיפוט יחודי בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאישה ולילדי הזוג." (הדגשה לא במקור)

בנוסף, קיימת אפשרות של תביעת הילדים עצמם למזונות מההורה החייב (לפעמים באמצעות ההורה השני כאפוטרופוס הקטינים), אשר היא לא ניתנה לכריכה. לכן, על אף קיום תביעה בין הצדדים המתגרשים מסביב למזונות הקטינים, אין מניעה מהגשת תביעה נוספת בשם הילדים בביהמ"ש המחוזי (אז) או בביהמ"ש לענייני משפחה (כעת). אך, יודגש, שבהלכת שרגאי עצמה, לא מופיעה הגבלה כל שהיא בסמכות ביה"ד לדון בתביעה להשבת הוצאות, או במהות תביעה זו. אדרבה, מפורש בה:

"ההורה, המוציא (או עומד להוציא) יציאות למזונות הילד, יכול לתבוע השבתם ממי שחייב לזון את הילד." (הדגשה לא במקור)

הרי שגם הורה שעומד להוציא למזונות יכול לתבוע השבתם בסמכות ביה"ד. אין הגבלה בכך."

עוד כתבנו:

"אולם, במסגרת ה"עוללות", בפסקה 32 הקצרה, הרחיב כב' השופט מזוז את הלכת שרגאי בצורה עצומה, ובכך צמצם בצורה דרסטית את סמכות ביה"ד, בהגבלות חדשות אשר אינן מופיעות בהלכת שרגאי, ולא בפסיקה שלאחריה, וכמעט ריקן מכל תוכן את דברי המחוקק – אשר עומדים אתנו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לא רק כיוכל שנים, אלא כמעט שבעים שנה – בסעיף 3 לחוק שיפוט בתי הדין.

ב"עוללות" אלו, הציע כב' השופט מזוז שתביעה בשם הילדים היא ה"חיוב המזונות המהותי", ולא רק תביעה נוספת מקבילה כפי שמופיע בהלכת שרגאי, ושאינן לעקוף אותה בדרך של תביעת הוצאות השבה. עוד הציע שהתביעה להשבת הוצאות היא מאד מוגדרת ומצומצמת, וכפי שיבואר. לדברי "עוללות" אלו, לא הובאו שום בסיס או תקדים, אלא נאמרו כדברי סברא בעלמא. [...]

כפי שהבאנו, בהלכת שרגאי נכתב:

"ההורה, המוציא (או עומד להוציא) יציאות למזונות הילד, יכול לתבוע השבתם ממי שחייב לזון את הילד, ואם הייתה אישה תובעת גט, יכול שתביעת מזונות שכזאת תהא כרוכה בתביעת גירושין."

הרי מפורש בהלכת שרגאי, אם כי בסוגריים, כי שייכת תביעת השבת הוצאות על הוצאות עתידיות. אין בהלכת שרגאי שום מגבלה על כך. מסתבר שנאלץ לכתוב כן, להסביר במה מדובר בסעיף 3 לחוק שיפוט בתי הדין, בה מפורש שביה"ד יכול לדון במזונות קטינים שנכרכו, כאשר לשיטתו תביעת הילדים עצמם לא ניתן לכרוך בסמכות בית הדין, אלא תביעת השבת הוצאות.

דבר זה היה פשוט גם בע"א 501/64 וינשטוק נ' וינשטוק, עד שכתב כב' השופט זוסמן:

"בפרשו את המלים "לרבות מזונות לאישה ולילדי הזוג" האמורות בסעיף 3 הנ"ל, אומר השופט זילברג, בספרו המעמד האישי בישראל, בעי 374, כי ייתכן שנכתבו *cautela ex abundante* [=מתוך זהירות יתר – א.ד.] "פן ושמא יטען מי שהוא, כי המזונות שהאישה תובעת לעצמה עד למתן הגט, או לילדים אחרי מתן הגט, אינם ענין הכרוך בתביעת הגירושין" (ההדגשה במקור)."

כלומר, כ"כ פשוט היה שבסעיף 3 כלולים גם מזונות ילדים לאחר מתן הגט, עד שראה בתוספת המלים "לרבות מזונות ... לילדי הזוג" כאמירה של זהירות יתר, פן יטעה ויטען אדם לומר שאינו מתייחס למזונות לאחר הגירושין (כפי אשר למעשה טען כב' השופט מזוז)."

עוד כתבנו:

"וכן בע"א 404/70 עברון נ' עברון כתב כב' השופט ברנזון:

"הלכה פסוקה היא, כי בתביעת גירושין שבין בעל ואישה כרוך ענין מזונות ילדי בני-הזוג, אולם המשפט הוא בין הבעל והאישה והילדים אינם צד לדיון: ע"א 47/62 [1], בע' 1546. כדברי בית-המשפט:

"לפי סעיף 3 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, אין לקטין כל מעמד. אין הוא בעל זכות תביעה. המזונות לילדי הזוג - צריכים להיות כרוכים בתביעת גירושין שבין בני-הזוג. ילדי הזוג אינם צד בתביעה הזו ואין הם יכולים להופיע כצד מתערב בתביעת הגירושין ולתבוע פסק-דין המזכה אותם במישרין במזונות" [...]

הרי שראה את תביעת המזונות הכרוכה כזאת שהיא בסמכות בית הדין, אלא שהילדים אינם מחויבים לכך, ויכולים לתבוע אח"כ בשם עצמם או

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

באמצעות הוריהם כאפוסטרופיים. ושוב הביא את הלכת שרגאי שישנן שתי דרכים בתביעת מזונות.

כך עולה גם מע"א 118/80 גבעולי נ' גבעולי..."

עוד כתבנו:

יש לציין עוד, שבדברי כב' השופט קרא, אשר היווה את הדעה המכריעה בערעור הנ"ל, אין שום התייחסות לדברי "עוללות" אלו, ואדרבה, ראה את הלכת שרגאי כתקדים המחייב, שאין לשנותו או לסטות ממנו, וכך דברו:

"אני מסכים לחוות דעתו המפורטת של חברי השופט מ' מזוז כי לא נס ליחה של הלכת שרגאי המצויה עמנו יובל שנים, וכי היא התקדים המחייב בפסיקתו של בית משפט זה. עיון בהנמקות חברי שכנעוני כי גם אין כל הצדקה עניינית לשינויה או לסטייה ממנה, משזו עלולה להיות כרוכה בפגיעה קשה בטובתו של הקטין." (הדגשה לא במקור)

א"כ, יש מקום רב לומר שאין תוקף משפטי ל"עוללות" שהוסיף כב' השופט מזוז בדבריו, הן מצד כך שהן לכאורה בגדר אמרת אגב (*obiter dicta*), אשר לא נצרכת להכרעת הנידון העומד בפני ביהמ"ש העליון; הן מצד כך שהן מהוות שינוי מהותי לתפיסה המקובלת בביהמ"ש העליון במשך שנים; הן מצד כך שאין לגביה התייחסות של הדעה המכריעה, אדרבה, לשונו מורה שאין לשנות את הלכת שרגאי או לסטות ממנה, כאשר כב' השופט מזוז הוא אשר בא לשנותה בדברי "עוללות" אלו, וא"כ בדברי "עוללות" אלו נמצאו דברי כב' השופט מזוז בדעת יחיד.

עוד כתבנו:

"אף שבדברים הנ"ל ברורים לנו, במצב המשפטי השורר כעת בארץ, אין הרכב זה רואה את עצמו כמסגרת המתאימה לסתור את דברי כב' השופט מזוז שנאמרו בפסיקה הנ"ל, ואנו מפנים את הדברים לתשומת לב הרכבי בתי הדין הרבניים הדנים בהליכי כריכה המוגשים לפנייהם לשקול את הדברים בהזדמנות מתאימה.¹ אולם, לאור הדברים הנ"ל, אף אם לא נפסוק בניגוד לדברי כב' השופט מזוז, ככל שאין סתירה מפורשת לנאמר בבע"מ 7628/17, וככל שאין מניעה ברורה מכוח פס"ד זה, עלינו לפרש את בע"מ 7628/17 באופן אשר ימנע ויצמצם ככל הניתן את הסטייה מהמשמעות הברורה של לשון החוק ומהפסיקה ששררה לאורך שנים בפסיקות בית המשפט והנוהג הקיים בעניין זה.

בהתאם לכך, נדגיש שבדברי כב' השופט מזוז נאמר:

"...או הוצאות ידועות שהוא עומד להוציא בזמן הקרוב, כגון הוצאות קונקרטיות שהוא כבר התחייב או חויב להוציאם נכון לאותה עת." (הדגשה לא במקור)

הרי שאף לדבריו, ההגדרה העיקרית היא "הוצאות ידועות שהוא עומד להוציא בזמן הקרוב", וכדרך דוגמה, בהדגשתנו את המלה "כגון", הזכיר "הוצאות קונקרטיות שהוא כבר התחייב או חויב להוציאם נכון לאותה עת". אולם, אין אלו אלא דרך דוגמאות בלבד, ולא הגדרה בלעדית שאין בילתה, כפי שטען ב"כ הבעל.

¹ כפי שאכן עשה ביה"ד הגדול בפס"ד 1250217/3, כחצי שנה אחר כך, ובעקבותיו אנו הולכים כעת –

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לדעתנו, בהחלט ייתכן לכלול ב"הוצאות ידועות שהוא עומד להוציא בזמן הקרוב" גם מזונות שוטפים של כמה חודשים קדימה, שהרי גם מזונות שוטפים הם "הוצאות ידועות" – ברור שידוע שיש צורך להאכיל ולהלביש ילדים, וכן לשלם קופ"ח, וכו' – וכן הם "בזמן הקרוב". כך, שגם לפי הגבלתו של כב' השופט מזוז, אשר לדעתנו יש בה קושי מיסודה, אין לשלול מזונות שוטפים של החודשים הקרובים.

כמה זמן אפשר להחשיב כ"זמן הקרוב"? נראה שאין לקבוע בזה מסמרות, ועל בית הדין לתת את דעתו לכך, ולהקציב את פס"ד שלו לתקופת "זמן קרוב" הנראית לו סביר לפי נסיבות הענין. בכך יוצאים ידי חובה אף לדברי כב' השופט מזוז שלא יהא פסק בית הדין "מסלול עוקף לתביעת מזונות של הקטין".

ואף שאין ראייה ברורה לתקופת הזמן, לדעתנו יש להביא סמך לכך בהיקש משפטי לחוק להסדר התדיינויות בסכסוכי משפחה, תשע"ה-2014, בה נתן המחוקק את דעתו בתיקון מס' 3 תש"ף-2020 על תוקפן של צו לסעד זמני, וכתב: "צו לסעד דחוף או זמני שניתן לפי סעיף קטן זה יעמוד בתוקפו **חמישה חודשים** מיום מתן הצו" (הדגשה לא במקור). הרי שמחוקק גילה דעתו שתקופה של כחמשה חודשים היא תקופה משפטית סבירה של העתיד הקרוב, שבה יש לתת תוקף עד שתתאפשר לתת החלטות קבועות. יודגש, שאין כוונתו כעת לומר שמדובר בנידו"ד בצו לסעד זמני או החלטת ביניים זמנית, אלא בפסק דין לזמן קצוב – העומדת בתוקפה עד למתן החלטה אחרת או פסק דין בהליך המזונות אשר ידון בתביעה ישירה למזונות ילדים בערכאה המוסמכת – רק שיש ללמוד על דרך ההיקש מהו פרק הזמן שניתן לראות כ"זמן הקרוב", אשר גם לדברי כב' השופט מזוז ניתן לתבוע "השבת הוצאות" על העתיד מכוח סמכות מקורית של כריכה".

עוד כתבנו:

"מעבר לאמור שלעיל, שלדעתנו גם לפי דברי כב' השופט מזוז יש לביה"ד סמכות מקורית לדון בהשבת הוצאות עתיד מספר חודשים קדימה, גם ניתן לפסוק מזונות בנידו"ד במסגרת מזונות זמניים, אשר כמו כן נראה מדברי כב' השופט מזוז שבסמכות ביה"ד לדון כן".

לכן הסקנו:

"לביה"ד הסמכות החוקית, גם לאחר בע"מ 7628/17, לדון בתביעת ההשבה של האם על מזונות עבר, וכן על מזונות עתיד צפויות לתקופה קצובה, אשר לדעתנו יש להעריך כחמשה חודשים קדימה".

על פסק דין זה הוגש ערעור לביה"ד הגדול, אך לאחר חודשיים הגיעו הצדדים להסכמות וערכו הסכם גירושין אשר אושר וקבל תוקף פס"ד בפנינו, ובקשו לסגור את תיק הערעור.

ב. מתוך פס"ד ביה"ד הרבני הגדול (תיק 1250217/3)

גם מתוך פס"ד ארוך זה נצטט כמה קטעים עיקריים. שם כתב ביה"ד הגדול (פסקאות 35-36):

"באשר לעצם סמכותו של בית הדין הרבני להידרש ולדון בתביעה למזונות ילדים אשר נכרכה לתביעת הגירושין, עמדתנו היא כי המעיין במדוקדק בפסק הדין בבע"מ 7628/17 על דעות הרוב והמיעוט שבו והמסגרת שבה הוא ניתן, יגלה כי אין בו כדי למנוע מבית הדין את סמכותו לדון בתביעה זו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זאת, מכמה סיבות שאותן נפרוס בהרחבה בהמשך דברינו. נראה כי חוות דעתו של כבוד השופט מזוז הנותנת פרשנות מצמצמת להלכת שרגאי, פרשנות המונעת למעשה כל דיון ענייני וכולל במזונות ילדים בבית הדין הרבני במסגרת כריכה, גם כשהדבר נעשה במסגרת 'השבת מזונות' ל"הורה המוציא (או עומד להוציא) יציאות למזונות הילד" (כלשון הלכת שרגאי), היא דעת מיעוט שאליה לא הצטרף כבוד השופט קרא וכל שכן שלא כבוד השופט הנדל. כל שהצטרף השופט קרא אל דעת השופט מזוז כבע"מ 7628/17 היה רק באשר למחלוקתו המרכזית בפסק הדין עם השופט הנדל, אם הלכת שרגאי תקיפה ומחייבת כיום, כאשר עמדת השופט קרא הייתה קצרה וממוקדת, בכותבו: "אני מסכים לחוות דעתו המפורטת של חברי השופט מ' מזוז כי לא נס ליחה של הלכת שרגאי המצויה עמנו יובל שנים, וכי היא התקדים המחייב בפסיקתו של בית משפט זה". הא ותו לא.

ומלבד זאת פסק הדין כבע"מ 7628/17 ניתן שלא במסגרת הליך עתירה אל בית המשפט העליון ביושבו כבית משפט גבוה לצדק כנגד פסק דין או החלטה של בית הדין הרבני, בהתאם לסעיף 15(ד) לחוק-יסוד: השפיטה, אלא במסגרת הליך בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי. לפיכך פסק הדין כבע"מ 7628/17 מהווה הלכה המחייבת לפי סעיף 20(ב) לחוק-יסוד: השפיטה "כל בית משפט, זולת בית המשפט העליון", אך לא בית דין דתי שאינו 'בית משפט' לפי הגדרת חוק זה.

בנוסף לכל זאת וכתוספת בלבד לאמור לעיל, נראה כי כבוד השופט מזוז ביטל הלכות קודמות וותיקות של בית המשפט העליון תוך חריגה מהכללים שקבע בית המשפט העליון עצמו בעשותו זאת, כאשר אינו מביא מתמודד כמצופה עם אותן הלכות ותיקות, וכן סטה מהלכות אלה לא רק שלא במסגרת הרכב מורחב, כנהוג במקרים אלה, אלא בנה מהלך זה על "רוב מקרי בהרכב של שלושה" (בע"פ 2251/90 שיובא להלן).

עוד כתבו (פסקה 43):

"[...] גם לאחר פסיקת הלכת שרגאי וצמצום כריכת מזונות הילדים רק אל גדרי ההליך שבין ההורים, במסגרת 'השבת הוצאות' העבר והעתיד, היה ברור בפסיקות בית המשפט העליון כי אפשרות כריכת עניין מזונות הילדים במלוואה נשמרה ונשארה כפי שהייתה, וכי "תביעה למזונותיו של ילד יכול ותהיה משולבת בתביעת גירושין שבין ההורים" (כקביעת בית המשפט כבע"מ 109/75 אמיר אברהם נ' אהרן אברהם, פ"מ כט(2) 690 (1975) (להלן: "פסק דין אברהם")), וכי עדיין "מאפשר סעיף 3 הנ"ל גם כריכת עניין המזונות של ילדי בני-הזוג המתדיינים בתביעת גירושין" (ע"א 118/80 לאה גבעולי נ' ירמיהו גבעולי (1980) (להלן: "פסק דין גבעולי"). כך גם כתב מפורשות בית המשפט העליון כשנה וחצי לאחר מתן פסק דין שרגאי, כשבהרכבו ישב גם השופט זוסמן עצמו, אשר כאמור כתב את פסק דין שרגאי, בע"א 404/70 אליהו עברון נ' חיים עברון, פ"ד כה(1) 373 (1971):

הלכה פסוקה היא כי בתביעת גירושין שבין בעל ואישה כרוך ענין מזונות ילדי בני-הזוג, אולם המשפט הוא בין הבעל והאישה והילדים אינם צד לדיון... הגם שענין מזונות הילדים כרוך מעצם טבעו.

כך גם הביע את עמדתו זו מפורשות השופט זוסמן בעצמו, עוד קודם שהוציא את פסק דין שרגאי, בקובעו את סמכותו המלאה של בית הדין לדון במזונות הילדים מכוח הכריכה (בפסק דין מאירוביץ, ההדגשות אינן במקור):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם אני סבור... כי עם הגשת תביעת הבעל לבית-הדין הרבני... קנה לעצמו בית-הדין הרבני סמכות-שיפוט לדון בענין המזונות, הן מזונות לאישה והן מזונות לילדים, על-פי סעיף 3 לחוק שיפוט-בתי-הדין הרבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953. ממילא פקעה סמכותו של בית-המשפט המחוזי."

עוד כתבו (פסקאות 47-48):

עם הזמן יצאו עוד ועוד פסקי דין אשר חזרו והעלו במפורש את אפשרות כריכת 'עניין' מזונות הילדים אל תביעת הגירושין בבית הדין הרבני. כחודש וחצי לאחר מתן פסק בדין בבג"ץ 4407/12, ניתן פסק דין בהרכב מורחב של שבעה שופטים בבג"ץ 6929/10 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול (2013) (להלן: "בג"ץ 6929/10"), אשר במסגרתו הבהירה המשנה לנשיא בית המשפט העליון דאז, השופטת נאור (בפסקאות 13, 18 ו-24 דלהלן, ההדגשות אינן במקור) כי:

אף לבית הדין הרבני נתונה סמכות לדון במזונות ילדים... במקרים בהם עניין המזונות נכרך כדין בתביעת גירושין שהוגשה לבית הדין [סעיף 3 לחוק השיפוט; לתנאי הכריכה ראו: בג"ץ 8497/00 פייג-פלמן נ' פלמן...]. במקרה שכזה סמכותו של בית הדין לדון במזונות הילדים היא כאמור סמכות ייחודית-מקורית, המוציאה את סמכותם של בתי המשפט לענייני משפחה.

וחזרה וכתבה:

כפי שציינתי לעיל, הסמכות לדיון במזונות ילדים בבית הדין הרבני יכולה להתבסס על שלושה אדנים חלופיים: כריכה כדין, הסכמת הצדדים, או סמכות נלווית (נמשכת).

ושוב חזרה והבהירה בשלישית, כי:

[...] בכך אין כאמור כדי לגרוע מסמכותו המקורית לדון בענייני מזונות ילדים מכוח כריכה, וכן בסמכותו מכוח הסכמת הצדדים לדון בענייני מזונות.

כל זאת, כותבת הנשיאה נאור (בפסקה 30), מבלי שהדבר יהווה סתירה בין העיקרון שבהלכת שרגאי, הבנוי על הקונסטרוקציה של 'השבה' בין ההורים לבין מעמדה העצמאי של תביעת הילדים למזונותיהם. זאת על ידי ההבחנה בין כריכת מזונות הילדים במסגרת תביעת הגירושין שבין ההורים, שבה הילדים אינם בעלי דין, לבין תביעה עצמאית של הילדים בבית המשפט בעניין מזונותיהם, במקרה שקופחו:

כידוע תביעה להשבת הוצאות שהוציא הורה בגין מזונות הילדים יכולה להיכרך בתביעת הגירושין. ואולם, תביעה למזונות ילדים המוגשת בשםם – להבדיל מתביעת אחד מהוריהם להשבת הוצאות שהוציא בגין מזונות הילדים – אינה יכולה להיכרך בתביעת גירושין.

על דברים אלו חזרה באותו פסק דין גם השופטת ארבל, (כתוארה אז. ההדגשות אינן במקור):

אני מצטרפת לפסק דינה המקיף של חברתי השופטת מ' נאור... כמובן שאין כאמור לגרוע מסמכותו המקורית של בית הדין לדון בענייני מזונות ילדים שנכרכו בתביעת גירושין כדין ובכנות...

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכך חזרה בפסק דין זה על דבריה אלה של השופטת נאור גם הנשיאה דהיום, כב' השופטת א' חיות:

אכן, כפי שציינה המשנה לנשיא, מקום שבו סוגיית מזונות הילדים לא נכרכה כדין בתביעת הגירושין... אין די באישורו הפורמאלי של הסכם הגירושין בבית הדין על מנת להקנות לו סמכות נמשכת לדון בסוגיה זו.

כשנה לאחר מכן, חזרה המשנה לנשיא דאז נאור על דבריה אלה בפסק דינה בבג"ץ 8533/13 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול (2014) (להלן: "בג"ץ 8533/13"), שאף הוא היה בהרכב מורחב. משלב זה, גם אם היה מי שטען לגבי דברי השופטת נאור בבג"ץ 6929/10 שהיו אלה 'אמרות אגב' בלבד (ראה תמ"ש (כ"ש) 58090-06-13 פלוני נ' אלמונים (2013), פסקה 13 ובהפניות שהביא; רמ"ש (ת"א-יפו) 32498-06-17 ע.מ.נ' נ.מ. (2017), פסקאות 34-35; וח"ד השופט מזוז בבע"מ 7628/17 פסקה 26), הרי שהפעם לכל הדעות לא היו אלה 'אמרות אגב' אלא הלכה ישירה במסגרת קביעת העניינים הנכרכים לתביעת הגירושין (פסקה 29, ההדגשות אינן במקור):

בכך נבדלת סוגית ברית המילה מסוגיות אחרות, אשר נפסק כי הן בנות-כריכה בתביעת הגירושין, כדוגמת המשמורת הפיזית, קביעת נטל הוצאות המחייה של ילדי בני-הזוג המתגרשים זה מזה... סוגיות אלה קשורות במהותן, באופן ישיר ואמיץ, בהליכי הגירושין והכרעה בהם מתחייבת מעצם שינוי הנסיבות הנובע מהגירושין... הפקעת הנישואין מצריכה גם קביעה בעניין מזונות הילדים, שכן כבר אין בנמצא קופה משותפת.

גם בפסק דין זה טרחה השופטת נאור להבהיר (בפסקה 30) כי אין סתירה בין דבריה אלה לאמור בהלכת שרגאי, לפיהם תביעת מזונות ילדים זו הנה במסגרת 'תביעה להשבת הוצאות' ו'תביעה למזונות ילדים המוגשת בשמם – להבדיל מתביעת אחד מהוריהם להשבת הוצאות שהוציא בגין מזונות הילדים – אינה יכולה להיכרך בתביעת גירושין".

עוד כתבו (פסקאות 119-120):

"נוסיף ונעיר כי יצירת כפיפות שיפוטית כזו של בית דין לבית משפט ללא שהדבר יקבע בחוק, גם לא תתכן מבחינה לוגית. לא ניתן ליצור סמכות וכפיפות שיפוטית 'יש מאין' ללא הסמכה בחוק לכך. חוק אשר נחקק על ידי בית המחוקקים שנבחר על ידי העם הוא ומייצג אותו, הוא אשר מחייב במערכת שלטון דמוקרטית. קביעה כי בית הדין הדתי כפוף להלכה שנפסקה בבית המשפט העליון שלא ביושביו כבית משפט גבוה לצדק הנעשית באמצעות הלכה שנפסקה בבית המשפט העליון שלא ביושביו כבית משפט גבוה לצדק – זהו 'מעגל שוטה' פרדוקסלי שאין לא כל אחיזה לוגית וחסר כל ייתכנות

[...]

על כן, כפי העולה מהדברים שהובאו לעיל, ההלכה שנפסקה בפסק דינו של בית המשפט העליון בבע"מ 7628/17 בעניין סמכותו הייחודית או אי-סמכותו של בית הדין לדון בכריכת מזונות ילדים, 'מחייבת כל בית משפט' אך אינה מחייבת את בית הדין הרבני, כל עוד לא נתנה במסגרת עתירה כנגד פסק דינו בשבתו 'כבית משפט גבוה לצדק'. כל זאת כאמור, מעבר לעובדה שההלכה כפי שנפסקה בבע"מ 7628/17 בדעת רוב, לפיה הלכת שרגאי בתוקפה עומדת, מקובלת הייתה עוד קודם לה על בית הדין הרבני, ואילו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חידושו הפרשני של השופט מזוז לצמצום סמכות בית הדין בכריכת מזונות ילדים – להבנתנו, זוהי דעת מיעוט שלא נפסקה על ידי הרוב, ואף אילו הייתה במסגרת בג"ץ על בית הדין הרבני לא הייתה נחשבת ל'הלכה'.

ומסקנתם:

"לאור כל האמור בהרחבה לעיל וכפי שכתבנו בפתח דברינו, בית הדין דוחה את הערעור וקובע כי בסמכות בית הדין הרבני לדון בתביעת מזונות הילדים אשר כרכה האישה לתביעת הגירושין שהגישה, ומחזירה להמשך טיפולו של בית הדין האזורי."

אמנם, הוגשה עתירה לבג"ץ על פס"ד זה של ביה"ד הגדול בהליך בג"ץ 5988/21, אך טרם ניתן פס"ד בנושא, ואף טרם הוצא צו ביניים בענין.

לכן, לפי המצב המשפטי נכון להיום, עמדת ביה"ד הרבני בעקבות פסק דינו של בית הדין הרבני הגדול תיק 1250217/3 היא שביה"ד מוסמך לדון במזונות ילדים שנכרכו בטענת הגירושין.

נמצא, שטענת ב"כ הבעל שביה"ד נעדר סמכות עניינית לדון בתביעת מזונות לילדים שנכרכה לתביעת גירושין [אלא בהסכמת הצדדים מכוח סעיף 9 בחוק שיפוט בתי הרבנים], למעט תביעה להשבת הוצאות כפי שהגדיר כב' השופט מזוז בפס"ד 7628/17, לדעתנו ולדעת ביה"ד הגדול אינה כן. טענה זו אף נוגדת את פשטות דברי המחוקק בסעיף 3 בחוק הנ"ל, את הלכת שרגאי עצמה, ואת פסיקת ביהמ"ש העליון במרוצת השנים – ומסתמכת רק על חידושו של כב' השופט מזוז בפס"ד 7628/17, אשר הם מחודשים ביותר, ולפס"ד ביה"ד הרבני הגדול אף אינם מחייבים את ביה"ד הרבני.

ג. הבהרת שני מסלולי המזונות שבהלכת שרגאי

כיון שנושא זה בא לפנינו שוב, ברצוננו להוסיף הבהרה בשני מסלולי המזונות שבהלכת שרגאי, בה רבים שוגים לדעתנו.

בהלכת שרגאי, כתב כב' השופט זוסמן בלשון זו:

"תביעת מזונות של הילד, בין אם הוא מיוצג על-ידי האם ובין על-ידי אפוטרופוס אחר, לעולם לא תהא בגדר סמכותו הייחודית של בית-הדין הרבני, ומפאת השוני האמור אף אינה יכולה להיות "כרוכה" בתביעת גירושין כאמור בסעיף 3 הנ"ל. בתביעה זו דן בית-המשפט המחוזי בגדר סמכותו הקבועה בסעיף 18 לחוק בתי-המשפט, תשי"ז-1957. לגבי תביעת מזונות של ילד אין נפקא מינה בכך אם ההורים גרושים אם לאו. אין בית הדין הרבני מוסמך לדון בתביעה שכזאת אלא "לאחר שכל הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך", כאמור בסעיף 9 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים [...]. אפוטרופוסו של קטין מוסמך להביע את ההסכמה הדרושה על-פי סעיף 9 הנ"ל כדי להקנות סמכות-שיפוט לבית-הדין הרבני, ואם קנה לעצמו בית-הדין סמכות, עקב הסכמה, פוקעת סמכותו של בית-המשפט המחוזי, בהתאם לסעיף 18 (2), סיפא, לחוק בתי-המשפט."

ככל הנראה, וזאת בהשפעת פס"ד 7628/18, רבים סבורים שבדברים אלו קבע כב' השופט זוסמן כי "מזונות קטינים", כלומר מזונות לילדי הזוג, נכללים אך ורק בהוראות סעיף 9, אך לא יכולים להיות כרוכים בתביעת הגירושין עפ"י סעיף 3.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לדעתנו, תפיסה זו בטעות יסודה, שהרי המחוקק לא אמר כן, ובסעיף 3 כתב במפורש אחרת:

“הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האישה ואם על ידי האיש, יהא לבית דין רבני שיפוט יחודי בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאישה ולילדי הזוג.”

ואף בהלכת שרגאי נכתב במפורש שתביעת ההורה למזונות ילדים בדרך השבה:

“ההורה, המוציא (או עומד להוציא) יציאות למזונות הילד, יכול לתבוע השבתם ממי שחייב לזון את הילד [...] יכול שתביעת מזונות שכזאת תהא כרוכה בתביעת גירושין, ועקב כך תהא בסמכותו הייחודית של בית הדין הרבני, מכוח סעיף 3 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953.”

הרי שגם בהלכת שרגאי נקבע שביה"ד מוסמך לדון ב"תביעת מזונות" מכוח סעיף 3.

אלא ברור שיש חילוק בין תביעה של מזונות "לילדי הזוג" (כלשון החוק) או "למזונות הילד" (כלשון כב' השופט זוסמן) – כלומר, עבור הילדים, עליו דבר החוק בסעיף 3, לבין "תביעת מזונות של הילד" – כלומר, ע"י הילד או אפוטרופוסו, עליו דבר כב' השופט זוסמן בקטע לעיל.

אף בהלכת שרגאי, אין חולק שהמחוקק איפשר לכרוך מזונות "לילדי הזוג" בתביעת הגירושין, וזה מכוח סעיף 3 בחוק. בהלכת שרגאי רק התחדש שיש מסלול מזונות נוסף על האמור בסעיף 3, והוא התביעה של הילד עצמו (או באמצעות אחד מהוריו כאפוטרופוס טבעי שלו). תביעה זו של הילד ועל ידו, אינה יכולה להיכרך, כיון שאינו חלק מהליך הגירושין, ולכן מקומה הטבעי הוא בבית המשפט המחוזי (בזמן הלכת שרגאי) או בביהמ"ש לענייני משפחה (בימינו). אולם, הבהיר כב' השופט זוסמן שגם מסלול נוסף זה יכול להיות בסמכות ביה"ד מכוח סעיף 9, כיון שסו"ס מדובר בענין של מעמד אישי. אולם, מעולם לא נאמרה מניעה ושלילה בהלכת שרגאי לסמכות ביה"ד למזונות עבור הקטינים מכוח סעיף 3, אם כי להלכת שרגאי זו בקונסטרוקציה של השבת מזונות.

הבחנה זו בין תביעת מזונות לילדים לבין תביעת המזונות של הילדים מדויקת היטב, ואף הכרחית, במהלך המשפטי המופיע בהלכת שרגאי, בה כתב כב' השופט זוסמן בלשון זו:

“אדון תחילה בתביעת הילדים. כידוע, ניתן לתבוע מזונות לילדים בשתי דרכים...”

יש לשים לב להבחנה בין "תביעת הילדים" לבין "לתבוע מזונות לילדים". כלומר, בא לדין בתביעה שהגישו הילדים (דרך אמם האפוטרופסית) בביהמ"ש. בעניין זה, הקדים וקבע שמזונות לילדים ועבורם ניתן לתבוע בשני אופנים:

“ההורה, המוציא (או עומד להוציא) יציאות למזונות הילד, יכול לתבוע השבתם [...] ואם היתה אישה תובעת גט, יכול שתביעת מזונות שכזאת תהא כרוכה בתביעת גירושין, ועקב כך תהא בסמכותו הייחודית של בית-הדין הרבני, מכוח סעיף 3 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים.”

כלומר, האופן הראשון לתבוע מזונות עבור הקטינים היא בקונסטרוקציה של השבה, וזו דרך כריכה בהתאם לסעיף 3.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"אך הילד יכול בעצמו לתבוע מזונותיו [...] זוהי תביעת מזונות ממש, ולא רק תביעה להשבת הוצאות. התביעה שונה מתביעת ההורה [...] מתדיין במקרה השני הילד עם ההורה הנתבע."

כלומר, ישנו אופן שני, שבו הילד בעצמו תובע את המזונות ממש ישירות מההורה החייב.

"תביעת מזונות של הילד (הדגשה זו לא במקור – א.ד.), בין אם הוא מיוצג על-ידי האם ובין על-ידי אפוטרופוס אחר, לעולם לא תהא בגדר סמכותו הייחודית של בית-הדין הרבני, ומפאת השוני האמור אף אינה יכולה להיות "כרוכה" בתביעת גירושין, כאמור בסעיף 3 הנ"ל."

כלומר, אופן שני זה של תביעת הילד עצמו אינה ענין לכריכת גירושין, ואף אין נפק"מ בכך אם ההורים גרושים (כפי שכתב בהמשך הפסקה), והיא (ורק היא!) לא תהא בסמכות ייחודית של ביה"ד.

"אין בית-הדין הרבני מוסמך לדון בתביעה שכזאת אלא "לאחר שכל הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך", כאמור בסעיף 9 לחוק שיפוט בתדיין רבניים."

כלומר, כדי ש"תביעה שכזאת" – האופן השני – ייכנס לסמכותו של בית הדין, צריך את הסכמת הצדדים מכוח סעיף 9. וכך סיכם בהמשך דבריו:

"היוצא מכאן, שתביעת ילד נגד אביו יכול שתתברר או בבית המשפט המחוזי, או בבית-הדין הרבני, אם הצדדים הסכימו לשיפוטו של זה."

נמצא, שהאופן השני – תביעת הילד עצמו נגד אביו – לא ניתן לכרוך וזקוק להסכמת הצדדים מכוח סעיף 9, אך כלפי האופן הראשון בו ניתן "לתבוע מזונות לילדים" בכריכה מכוח סעיף 3 בקונסטרוקציה של השבת הוצאות – אין כל שלילה או אמירה שיש צורך בהסכמת הצדדים.

וכן מוכח עוד בהמשך הדברים, שם מתייחס כב' השופט זוסמן ל"מעשה-בית-דין", כלומר פס"ד שניתן ע"י ביה"ד (כפי שכתב בסמוך: "כיוצא בזה, אף פסק-דין שיצא במשפט שבין ההורים...), וכתב:

"כאשר מתגונן הנתבע בבית-המשפט המחוזי מפני תביעת מזונות של ילד בטענה שהיה מעשה-בית-דין בבית-הדין הרבני, יש וקיים ספק אם אמנם היה הילד צד להליכים בבית-הדין הרבני – שבמקרה זה חסומה לו הדרך לבית המשפט המחוזי עקב מעשה-בית-דין שהיה – או שמא התדיינו שם ההורים בינם לבין עצמם. אפילו התדיינו הם על ענין הנוגע לילד – שבמקרה זה פסק-דינו של בית-הדין הרבני הוא כלפיו בבחינת *res inter alios acta* [חוזה שנוגע לאחרים – א.ד.]. שאלה זו היא שאלה שבעובדה הטעונה בירור והוכחה בכל עובדה אחרת השנויה במחלוקת."

הרי שעל עצם פסק הדין של בית הדין – שכפי דבריו בהמשך אינו נכנס למסגרת תביעה של הילד מכוח סעיף 9, וא"כ ע"כ הוא מכוח כריכה של סעיף 3 – אין לכב' השופט זוסמן ביקורת, הגבלה, או שלילה כלשהי כשלעצמה מחמת חוסר סמכות עניינית. אדרבה, כל מה שקובע הוא שכלפי תביעת הילד עצמו אותו פסק דין הוא בבחינת *res inter alios acta* – חוזה שנוגע לאחרים, שיש לברר אותה עובדתית האם נפגעה זכותו של הילד בכך או לא. אולם, מכלל הדברים, שאותו פסק דין של בית הדין הרבני ניתן בסמכות, ובהעדר תביעה נוספת של הילד הוא יכול להיות תקף אף באופן קבוע (שאם לא כן, איזה התגוננות יכול להיות אם פסק הדין הרבני מוגבל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במהותו?). זאת ועוד, אף כלפי התביעה של הילד עצמו הדבר טעון בירור והוכחה האם נפגעה זכותו, וככל שיתברר שלא – הרי שנפלה בכך הבסיס המעשי אף לתביעת של הילד עצמו.

נמצא שאין בהלכת שרגאי כל שלילה לסמכות ביה"ד לדון במזונות עבור הקטינים מכוח סעיף 3, וזו בקונסטרוקציה של השבת הוצאות, אלא שהיא מחדשת מסלול נוסף של תביעה של הקטין כאשר צרכיו אינם מסופקים כראוי (וכפי שהיה בנידון שרגאי, שלא ניתן פסק דין ע"י ביה"ד הרבני לתקופה שלאחר הקיץ, אף שעברו מאז כמה חודשים, כיון שלא התברר סופית האם הצדדים יתגרשו או יחזרו משלו"ב). כלפיה, ורק כלפיה, נדרשת הסכמת הצדדים בכדי להעניק סמכות לביה"ד מכוח סעיף 9.

כך היתה ההבנה בהלכת שרגאי לאורך יובל שנים, וכפי שהבאנו לעיל מפס"ד ביה"ד הגדול, החל מכב' השופט זוסמן עצמו, כפי שמוכח מתוך הלכת שרגאי עצמה ומתוך פס"ד מאירוביץ, וכלה בדבריה של כב' כבוד השופטת אסתר חיות, נשיאת ביהמ"ש העליון היום.

אולם, כב' השופט מזוז יצא לדון בדבר חדש, שההבדל המהותי בקונסטרוקציה שבין מזונות עבור הילד מכוח כריכה, כהחזר הוצאות, לבין מזונות מכוח תביעתו של הילד עצמו, שהם מזונות ממש, יש לה להתבטא גם בהיקף הפסיקה של המזונות. ועל פי זה אף חזר להכניס פירוש מחודש בסעיף 3 עצמו של חוק שיפוט בתי דין רבניים, שמדובר במזונות של התחשבנות החזר הוצאות עובר לגירושין בלבד. וכך כתב (סעיף 12):

"למונח "מזונות ילדים" אין בהכרח משמעות אחת בלבד. מונח זה עשוי להתייחס להיבטים שונים של חובת ההורים לזון את ילדיהם, ומבין משמעויות אלה על בית המשפט לחלץ את זו המגשימה באופן הטוב ביותר את תכליתו של דבר החקיקה [...]."

סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין, שכותרתו היא "שיפוט אגב גירושין", עוסק בתביעת גירושין בין בני הזוג, ומסמיך את בתי הדין הרבניים לדון אגב תביעת הגירושין גם "בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאישה ולילדי הזוג". ממילא כריכה של "ענין" בתביעת גירושין מוגבלת לעניינים הכרוכים מטבעם לסיום קשר הנישואין בין בני הזוג שהם הצדדים לתביעה [...].

מזונות ילדים הם זכות עצמאית של הילדים שאינה מותנית בקשר הנישואין, וממילא אינם חלק מזכות הכריכה שנועדה כאמור לאפשר הכרעה כוללת בעניינים הכרוכים בסיום קשר הנישואין. מטעם זה, מזונות אישה ניתנים לכריכה, אך לא מזונות הילדים. חובת הורה לזון את ילדו אינה מותנית בקשר נישואין. היא קיימת גם ללא נישואין, במהלך נישואין וגם לאחר פקיעתם. לפיכך, מבחינת מהותם, אין לראות במזונות ילדים כענין "אשר לפי עצם טיבו וטבעו כרוך בתביעה של גירושין". למותר להזכיר גם כי כל החלטה בנוגע למזונות הילדים לעולם נתונה לבחינה מחודשת, אם חל שינוי מהותי. אוסיף, כי גם סמיכות המונחים "מזונות לאישה ולילדי הזוג" מחזקת מסקנה זו, שכן כשם שמזונות האישה עניינם במזונות עד הגירושין, כך מזונות ילדי הזוג, כוונתם להתחשבנות (השבה) בין בני הזוג של הוצאות שהוציאו למזונות ילדיהם עובר לגירושין; זאת, כאשר השאלה המהותית של מזונות לילדים לעתיד היא סוגיה בפני עצמה, שממילא לא ניתן כאמור לסיים את הטיפול בה עובר לגירושין, והיא עניין לדיון נפרד לאחר הגירושין. ובלשונו של בית המשפט בענין שרגאי -

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

“נושא הסכסוך המתברר בבית הדין הוא ענין גירושין או שלום בית בין ההורים. מה לתביעת המזונות של הילדים אצל סכסוך כזה שבין ההורים?...” (שם בעמ' 177)

זהו אפוא הרקע לקביעתו של בית המשפט בהלכת שרגאי כי יש לפרש את המונח “מזונות לילדי הזוג” כמתייחס למזונות ילדים במובן של התחשבנות בין בני הזוג (השבה) לגבי הוצאות שהוציאו לצורך מזונות הילדים, ולא לזכות העצמאית של הילדים למזונותיהם.

אין מדובר אם כן בפרשנות העומדת בסתירה ללשון החוק, כעמדת חברי, אלא בפרשנות שהיא בבחינת “דבר הלמד מעניינו”.

משמעותה המעשית של הבנה זו של כב' השופט מזוז מצאה את מקומה ב“עוללות” של פסק דינו, בה כתב:

“אני סבור כי ההורה הנושא בהוצאות הילדים אותם חב ההורה האחר רשאי לכוון במסגרת תביעת גירושין תביעה להשבת הוצאותיו אלה, וזאת בהתייחס להוצאות עד להכרעה המהותית בענין תביעת המזונות של הילדים לגופה. הכוונה היא להוצאות שההורה התובע כבר הוציא עבור מזונות הילדים, או הוצאות ידועות שהוא עומד להוציא בזמן הקרוב, כגון הוצאות קונקרטיות שהוא כבר התחייב או חויב להוציאם נכון לאותה עת. מכל מקום, תביעת השבה אינה יכולה להוות מסלול עוקף לתביעת מזונות של הקטין על ידי כריכת תביעת השבה המתייחסת להוצאות עתידיות שאינן תחומות כאמור. מטבע הדברים מדובר בהליך שאינו מצריך דיון והכרעה בסוגיה המהותית של החיוב במזונות.”

אולם, פרשנות זו – וה“עוללות” הנובעות ממנה – לדעתנו היא תמוהה, ולא התקבלה בפסיקות קודמות של בית המשפט העליון, ואף סותרת אותן, וכפי שכבר כתבנו בפסה”ד הקודם. אם כך הייתה כוונת המחוקק בסעיף 3, היה לו לפרש ולא לסתום ולהשאיר מכשול בשימוש סתמי של המונח “מזונות”. כמו כן, כפי שהבאנו לעיל מפס”ד ביה”ד הגדול, הרי כב' השופט זוסמן עצמו כתב בע”א 501/64 וינשטוק נ’ וינשטוק:

“בפרשו את המלים “לרבות מזונות לאישה וילדי הזוג” האמורות בסעיף 3 הנ”ל, אומר השופט זילברג, בספרו המעמד האישי בישראל, בעי 374, כי ייתכן שנכתבו *cautela ex abundante* [=מתוך זהירות יתר – א.ד.] “פן ושמא יטען מי שהוא, כי המזונות שהאישה תובעת לעצמה עד למתן הגט, או לילדים אחרי מתן הגט, אינם ענין הכרוך בתביעת הגירושין” (ההדגשה במקור).”

הרי שדברי כב' השופט זוסמן ברר מיללו שמזונות “לילדים” מכוח סעיף 3 הן אף מזונות אחרי מתן הגט, ולא ייתכן לפרש את דבריו בהלכת שרגאי אחרת.

זאת ועוד, עיון בהתפתחות החוק, וב“דבר הלמד מעניינו” מגלה דווקא ההיפך, שאדרבה, מדובר אף במזונות לאחר הגירושין, כפי שנבאר כעת.

בהצעות חוק שיפוט בתי הדין הרבניים, סעיף 3 מופיע בלשון זו (שם הוא סעיף 4):

“לבתי הדין הרבניים יהא שיפוט ייחודי בכל ענין הכרוך בגירושין של יהודים בישראל, לרבות מזונות אגב ענין גירושין.”

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בדברי הסבר להצעת החוק, מובהר שסעיף זה נסמך על סעיף 53(א) לדבר המלך במועצתו על א"י, 1922, בו פורטו שלוש סמכויות שניתנו בידי "בתי הדין הרבניים של העדה היהודית". הסמכות הראשונה היא: "סמכות ייחודית בעניני נישואין וגירושין, מזונות אגב גירושין..."

מהן "מזונות אגב גירושין" שאליהן התכוון המחוקק, ושלבסוף מצאו מקום בסעיף 3 במסגרת "בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות..."?

בדבר המלך במועצתו, Palestine Order-in-Council, בשפתו המקורית הסעיף מופיע כך:

"Exclusive jurisdiction in matters of marriage and divorce, alimony..."

הרי שבלשון החוק המקורי מפורש שב"מזונות אגב גירושין" מדובר בסמכות בתי הדין הרבניים ל-alimony, שהוא מזונות אישה אף, ובעיקר, לאחר גירושין! ואמנם, עפ"י ההלכה היהודית, האישה אינה זכאית בדרך כלל למזונות לאחר גירושין,² אך ברור שהסמכות החוקית לדון בכך עפ"י דבר המלך במועצתו הוענקה לבתי הדין הרבניים, כפי שיראו נכון לפסוק בדבר. גם פסק דין שאין האישה זכאית למזונות לאחר הגירושין היא פסיקה, והוענקה הסמכות לבתי הדין הרבניים לדון בכך.

ממילא, ניתן להבין שהסמכות החוקית שהוענקה לבתי הדין בהצעת החוק, שהועתק מדבר המלך במועצתו כמעט כלשונו, וכן בניסוח הסופי של סעיף 3 בחוק שיפוט בתי הדין, שהוא המשך ישיר לכך, ואף נושא את הכותרת עם לשון זהה "שיפוט אגב גירושין", מתייחס למזונות אישה הן לפני והן לאחר גירושין, בהתאם לדין האישי שלה. א"כ יוצא מכך, ב"דבר המלך מעניינו", שגם הסמכות שהוענקה במזונות הילדים היא אף לאחר הגירושין.

יתירה מזו, הרי מגמתו של הנוסח הסופי של חוק שיפוט בתי הדין הרבנים באה דוקא להרחיב את הסמכות החוקית של בית הדין "אגב גירושין", מעבר לסמכות שהוענקה בדבר המלך בעצתו ובהצעת החוק, לא רק ל"מזונות [האישה] אגב גירושין" – alimony – (כפי המקור), אלא "בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין". כמו כן, נוספה הפיסקה "לרבות מזונות לאישה ולילדי הזוג", לפיכך ולהבהיר ברחל בתך הקטנה שמדובר אף במזונות עבור הילדים במסגרת הכריכה. וראה מה שהבאנו לעיל מדברי כב' השופט זילברג שאף ראה בתוספת זו זהירות יתר – cautela ex abundante.

יתירה מכך, טיעונו העיקרי של כב' השופט מזוז שמזונות הילדים אין להם כל קשר לגירושין, כיון שחובה זו קיימת גם לפני וגם לאחר גירושין, וממילא לא ייתכן לכרוך אותם, ניתן לדחות בקלות. אף שאולי כן הדבר ברמה העקרונית, הרי ברמה המעשית הצורך לדון במזונות הילדים מתעוררת בדרך כלל רק בגירושין, אך כאשר בני הזוג נישואין, הילדים אוכלים סמוך על שולחנם המשותף של בני הזוג, ולכן ראה המחוקק להסמיך את ביה"ד הרבני לדון במזונות לאישה ולילדי הזוג אגב הגירושין כאשר נכרכו בה.

אין מזונות הילדים שונה בזה מחלוקת רכוש, שאין חולק שניתן לכורכה בתביעת הגירושין, אף שגם תביעה לפירוק שיתוף אינה קשורה מעצם טיבה לגירושין. יש זוגות החיים בשלום

² אולם, ישנם מקרים בודדים בהם ביה"ד יכול לקבוע מזונות אישה אף לאחר סידור גט, כגון במקרה בו נפל חשש פסול בגט, והיא מעוכבת מחמת הבעל עד לסידור גט חדש (שו"ע אה"ע סימן צג סעיף ב), או במסגרת של פיצוי גירושין, במקום שביה"ד רואה נכון לפסוק כן, כפי שהיה נהוג לפעמים בעת קום המדינה קודם חקיקת חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, או במקרים נדירים אחרים (ראה למשל דעת הרה"ג שאול ישראלי בפד"ר ח"ח עמ' 46).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובשלוה בהפרדה רכושית, ומאידך, אין הגירושין מחייב במהותו פירוק שיתוף, ויש זוגות שמקיימים את השיתוף בדירה שלהם (שלרוב רובם של האנשים הוא נכסם העיקרי) גם לאחר גירושין לטובת ילדיהם. בנוסף, לפי תיקון 4 בחוק יחסי ממון, סעיף 5א, הזכות לאיזון משאבים היא גם בפירוד הצדדים, גם בלא כל תביעת גירושין משום צד. ובכל זאת, כיון שמצוי באופן מעשי שהגירושין משפיע ומוביל לפירוק שיתוף וחלוקת רכוש, נתן המחוקק סמכות לביה"ד דרך כריכה לדון בחלוקת הרכוש, כדי לאפשר טיפול יעיל בתוצאות הגירושין המעשיים.

והוא הדין למזונות עבור הילדים, שאם כי באופן מהותי התביעה היא לצרכי הילד ואינו חלק מהותי של הגירושין עצמן, אך הרי ברמה המעשית, צרכיו – שעד עכשיו סופקו ע"י הוריו במסגרת החיים המשותפים – מעתה יסופקו על יד זה או זו, או בחלוקה ביניהם, כך שברובד המעשי, אין ספק שקביעת המזונות קשור הדוק לגירושין, וכרוך בם. הן הן הדברים שהביאו ביה"ד הגדול בשם המשנה לנשיא דאז נאור בבג"ץ 8533/13 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול (2014) (להלן: "בג"ץ 8533/13"), שאף הוא היה בהרכב מורחב:

"הפקעת הנישואין מצריכה גם קביעה בעניין מזונות הילדים, שכן כבר אין בנמצא קופה משותפת."

גם בזה דברי כב' השופט זוסמן ברורים, כפי שהבאנו מפס"ד ביה"ד הגדול, בע"א 404/70 אליהו עברון נ' חיים עברון, פ"ד כה(1) 373 (1971), בו כתב: "הגם שענין מזונות הילדים כרוך מעצם טבעו", שלא כדברי כב' השופט מזוז שכתב: "לפיכך, מבחינת מהותם, אין לראות במזונות ילדים כענין "אשר לפי עצם טיבו וטבעו כרוך בתביעה של גירושין", "עד כדי שלילת סמכות. ואף אם עדיין נחלק בין מזונות לבין החזקת ילדים, אשר נפסק שכרוכה מעצם טיבה וטבעה, ולכן אף אין זקוקה לכריכה מפורשת,³ עכ"פ ברור שלא גרעו מזונות מחלוקת רכוש שניתן עכ"פ לכרוך.

עוד ביסס כב' השופט מזוז את פרשנותו המחודשת על פרשנות תכליתית להלכת שרגאי, כפי הבנתו, וכתב (סעיף 16):

"דברים אלה מובילים אותנו לתכליות אותן מבטיחה הלכת שרגאי. הלכה זו אינה משקפת אך פרשנות לשונית-תכליתית של הוראת [סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין אלא היא מבקשת גם לקדם ולשמר תכליות וערכים מהותיים, אשר לדעתי תומכים ומחייבים את המסקנה שאין לסטות ממנה. התכליות המהותיות העיקריות שביסוד מניעת כריכת מזונות ילדי בני הזוג בתביעת גירושין הן: שמירת והבטחת זכויות הקטין לבל ייפגעו במסגרת הסכסוך בין ההורים, מניעת שימוש במזונות הילדים כמנוף לחץ לפגיעה בזכויות בן הזוג \(לרוב, בת הזוג\) אגב הגירושין, ומניעת "מירוץ סמכויות" בין ההורים לענין זה."](#)

אך כבר האריך ביה"ד הגדול לסתור פרשנות תכליתית זו, והוכיח שתכלית החוק, ואף כפי שהתפרשה בהלכת שרגאי, אינה כן. אדרבה, תכלית הכריכה היא לאפשר את הצדדים הבאים להתגרש לסגור את כל העניינים שביניהם בערכאה אחת לשם 'חיסול יעיל', ולא לחייב אותם לפצל את דיוניהם בשתי ערכאות. עיי"ש סעיפים 57-60, וכן 68-80.

נוסיף על דברים אלו שכן מוכח גם מהתהוות החוק, שכן חוק שיפוט בתי הדין הוא משנת תשנ"ג (1953), עוד טרם חקיקת חוק בתי המשפט, תשי"ז-1957, ארבע שנים לאחר, לפיה היה

³ ראה בזה ביד"מ 1/60 וינטר נ' בארי [11] כמ' 1467, ופס"ד בג"ץ 8754/00, רון נ' ביה"ד הרבני הגדול.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סמכות (בעבר) לביהמ"ש המחוזי לדון במזונות של הקטן, ואף זאת רק ככרירת מחדל כוללת כאשר אין סמכות במקום אחר לפי סעיף 18:

"בית משפט מחוזי ידון באלה –

(1) כל ענין אזרחי או פלילי שאיננו בסמכותו של בית משפט שלום [...]

(2) כל ענין שאיננו בסמכותו הייחודית של בית דין אחר; בענין הנתון לסמכותו המקבילה של בית דין אחר, יהיה בית המשפט המחוזי מוסמך לדון כל עוד אין אותו בית הדין דן בו."

כ"ש שקדם חוק שיפוט בתי הדין הרבניים לחוק בית המשפט לענייני משפחה, שנחקק רק בשנת תשנ"ה (1995), יותר מעשרים שנה לאחר מכן! כך, אין שום היגיון להכניס תכלית של מניעת "מירוץ סמכויות" בפרשנות סעיף 3. אדרבה, יש לבכר בזה את בתי הדין הרבניים שלהן הוענק סמכות זו באופן מפורש בראשונה!

כמו כן התכלית של מניעת פגיעה בטובת הילד נסתרת לכאורה מהתהוות החוק. הרי כפי שהבאנו, נוסח דבר המלך במועצתו התייחס במפורש ל-alimony, מזונות האישה. כך גם בהצעת החוק, הנוסח המקורי בקש לאפשר כריכה של "מזונות אגב גירושין", בלי לפרט באלו מזונות מדובר. ודוקא בנוסח הסופי שהתקבל בחוק נוספו המילים "ולילדי בני הזוג", ברחל בתך הקטנה. וזאת מתוך הבנה ש"בית הדין אביהם של יתומים" (חור"מ סימן רצ סעיף א), וטובת הקטן עומד מול עיניהם. עיי"ש בהגהת הרמ"א שהוסיף, שגם כאשר יש אפטרופוס: "אם בית הדין בעצמו רוצים להתעסק בצרכי היתומים הרשות בידם", ומקורו בדברי שו"ת הרשב"א (חלק א סימן תקעד):

"כשאמרו מעמידין אפטרופוס לא אמרו אלא להקל על הבית דין כדי שלא יצטרכו לטרוח ולחפש אחר זכותם. הא אם ראו בית דין שלא למנו' אפטרופוס ויחפשו הם אחר זכותם אין לך אפטרופוס טוב מהם ויכולין לעשות."

[בזה יש לתת מענה מסוים גם לעיקר שאלתו של כב' השופט זוסמן בהלכת שרגאי, ששאל: "מה לתביעת המזונות של הילדים אצל סכסוך כזה שבין ההורים?" לפי דברי הרמ"א הנ"ל יש ליישב, שאם ביה"ד רוצה לדון במזונות הילדים, מתוך דאגה לטובת הילד, באופן מהותי לא גרע זה מאילו אפטרופוס אחר הגיש תביעתו אליהם בשם הילד, שכן "אין לך אפטרופוס טוב מהם", אלא שעפ"י חוק ביה"ד אינו ממונה אפטרופוס, וכן בהתאם לסעיף 9 יש צורך גם בהסכמת שאר הנוגעים בדבר. אך במסגרת הסמכות שכן מוענקה במסגרת הכריכה מכוח סעיף 3, אין להתפלג מה עניינו של תביעת מזונות הילד בביה"ד בהקשר סכסוך בין הוריו, שכן אכן ראוי שביה"ד יעייין בצרכיו בעת זו.]

דברינו הנ"ל ברורים ביותר כאשר ההורה המשמורן (או שצפוי להתמנות כן) הוא זה שתובע את מזונות הקטינים. איך ניתן למנוע ולשלול ממנו (או ממנה) את התביעה להחזר הוצאות בהתחשבות בינו לבין בן/בת זוגו במסגרת הגירושין, זכות המעוגנת בסעיף 3, ולחייב אותו להגיש תביעה בשם הילד למזונות, כאשר אינו מעוניין להגיש תביעה בשמו אלא בקונסטרוקציה של החזר הוצאות? אך לפי הדין אין לחלק בזה, ולאור כל הנ"ל גם הצד השני, שאינו המשמורן, יכול לכרוך מזונות מכוח סעיף 3, שכן מפורש בחוק (הדגשה לא במקור):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

“הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האישה ואם על ידי האיש, יהא לבית דין רבני שיפוט יחודי בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאישה ולילדי הזוג.”

הרי מפורש בחוק שאין נפקות בכריכת המזונות מי הגיש את התביעה.⁴

ד. סיכום הדברים

לכן עמדתנו היא כפי שהבענו בפס"ד הנ"ל, ואשר קבלה גושפנקא ביתר שאת בפס"ד של בית הדין הגדול, שאין בהלכת שרגאי כל שלילה לסמכות ביה"ד לדון אף במזונות קבועים של הילדים בקונסטרוקציה של השבת הוצאות עתידיות, ושכן מוכח מהמהלך המשפטי בהלכת שרגאי עצמו ובפסקי הדין של ביהמ"ש העליון במשך יובל שנים מאז הלכת שרגאי. כל מה שהתחדש בהלכת שרגאי זו מסלול נוסף של תביעה של הילד, כאשר באותה עת צרכיו אינם מסופקים כפי הצורך.

לטעמנו, כפי שכבר בארנו בפסה"ד הקודם, אף כב' השופט קרא שהצטרף לדעת כב' השופט מזוז לא הסכים לכל פרטי דבריו אלא בכך,

“כי לא נס ליחה של הלכת שרגאי המצויה עמנו יובל שנים, וכי היא התקדים המחייב בפסיקתו של בית משפט זה. עיון בהנמקות חברי שכנעוני כי גם אין כל הצדקה עניינית לשינויה או לסטייה ממנה, משזו עלולה להיות כרוכה בפגיעה קשה בטובתו של הקטין.”

אף הדגיש שאין כל הצדקה לשינויה או לסטייה מהלכת שרגאי. וא"כ, לפרשנותו המחודשת של כב' השופט מזוז – אשר יש בה שינוי וסטייה מהלכת שרגאי, כפי שמוכח מתוכה, וכפי שהתפרשה במשך עשרות שנים – לא נתן את הסכמתו! בכך, פרשנות מחודשת זו, הגורסת בהלכת שרגאי שלילה של סמכות ביה"ד לדון במזונות עתידיים קבועים, ולא רק הוספת מסלול של תביעה של הילד – נשארת דעת מיעוט.

יש לציין, שעצם העובדה שלפי פס"ד 7628/17 אושרה סמכות ביהמ"ש לדון במזונות הקטינים באותו נדון, אין בה לסתור את כל דבריו הנ"ל. שכן, אף לדברינו, אמנם בהלכת שרגאי אין כל שלילה לסמכות ביה"ד לדון במזונות לילדים (קרי, עבורם, בקונסטרוקציה של השבת הוצאות), הרי סוף סוף קיים מסלול נוסף של תביעה של הילד עצמו בביהמ"ש, ככל שטרם נפסקו מזונות עבורו בביה"ד או שסבור הוא (או אמו, כאפוסטרופית שלו) שאין צרכיו מסופקים כראוי ע"ז, וזו "שאלה שבעובדה הטעונה בירור והוכחה בכל עובדה אחרת השנויה במחלוקת" כלשון כב' השופט זוסמן, ומקום הבירור עפ"י הלכת שרגאי לתביעה של הילד היא אכן בביהמ"ש.

אולם, כאמור, אין בהענקת סמכות לביהמ"ש לדון בתביעת המזונות של הילד בכדי לשלול מראש ובאופן גורף את סמכות ביה"ד לדון במזונות לילדים ועבורם במסגרת כריכה, סמכות מכוח המסלול הראשון בהתאם לסעיף 3, וכדברי כב' השופט זוסמן עצמו בהלכת שרגאי:

⁴ ואף שבהלכת שרגאי כתב כב' השופט זוסמן: "ואם היתה האישה תובעת גט...", צ"ל שדברים אלו לא נאמרו בדיוקנות, אך העיקר שקיימת תביעת גירושין, כמפורש בחוק עצמו. וכבר נפסק שכל צד יכול לכרוך מזונות אף בתביעת גירושין של הצד האחר, ראה בג"ץ 8533/13 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול ואח' [פורסם בנבו] (29.6.2014), פסקה 28 לחוות דעתה של המשנה לנשיא השופטת נאור.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"אפילו התדיינו הם על ענין הנוגע לילד – שבמקרה זה פסקדינו של בית הדין הרבני הוא כלפיו בבחינת *res inter alios acta* [חוזה שנוגע לאחרים – א.ד.]. שאלה זו היא שאלה שבעובדה הטעונה בירור והוכחה בכל עובדה אחרת השנויה במחלוקת."

הרי שאין שום פגם סמכותי בעצם פסק בית הדין הרבני למזונות עבור הילד, במסגרת קונסטרוקציה של השבת הוצאות מכוח סעיף 3, ובמידה ויתברר עובדתית שהפסק הדין מספק לילד את צרכיו כראוי, היא נשארת שרירה וקיימת למעשה גם כלפיו.

ואף אם במערכת בתי המשפט, הכפופה לפסיקת בית המשפט העליון, מפרשים את מסקנת פסה"ד 7628/17 אחרת, הרי כבר הבהיר ביה"ד הגדול שאין פסק דין זה – שניתנה ברשות ערעור מחוזי – מחייב את מערכת בתי הדין הרבניים. התערבות הבג"ץ בפסיקת בתי הדין הרבניים, עפ"י סעיף 15(ד)(4) ל"חוק-יסוד: השפיטה", "לתת צווים לבתי דין דתיים [...] להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בענין פלוני שלא לפי סמכותם", דורשת בירור מעמיק ויסודי בהלכת שרגאי עצמו בכדי לקבוע שאכן ביה"ד חרג מסמכותו המפורש בסעיף 3 לחוק בתי הדין הרבניים, וכפי שהתפרש אף ביובל שלאחר הלכת שרגאי, ולא יכולה להסתמך על פרשנות מחודשת של שופט אחד, שאף לא זכה להסכמה מפורשת מחברו שהצטרף אליו. זאת בפרט, שעיקר נושא הדיון באותו פסה"ד, בו נחלק עליו עמיתו כב' השופט הנדל – היה האם הלכת שרגאי עדיין תקפה, ולא בבירור משמעותה של הלכת שרגאי עצמה. מן הראוי שנושא זה ייבחן בהרכב מורחב, כפי שהבאנו מפסק הדין של ביה"ד הגדול.

כמו כן, ראוי שהמחוקק ישקול תוספת המילים בחוק "לרבות מזונות לאישה ומזונות קבועים לילדי הזוג", להבהיר את כוונת המחוקק, בהתאם לכל המבואר לעיל, ולהסיר כל ספק, אף כי לדעתנו ברור שהמשמעות היא כך גם בצורתה הנוכחית ללא תוספת זו.

ה. המבחן המשולש

בענין ה"מבחן המשולש" של הכריכה, ב"כ הבעל לא העלתה כל טענה בנושא.

בכל זאת, ביה"ד יבהיר שבמקרה שלפנינו, תביעת המזונות עומדת במבחן המשולש. אין ספק שתביעת הגירושין כנה, כמפורט באריכות בתביעת האישה לגירושין; לאור דברינו לעיל המזונות נכרכו כדין בתביעת הגירושין; וכן הכריכה כנה, מתוך רצון לדון לפי ההלכה והחוק במסגרת בית הדין- הרבני. האישה אף צירפה טופס הרצאת לתביעת המזונות, בה פירטה את הכנסתה, ובתביעתה פירטה את הוצאות הילדים, ואת סכום המזונות אותה היא תובעת. לכן, אין כל סיבה לשלול את סמכות ביה"ד מכוח דרישות ה"מבחן המשולש".

לשם השלמת הנושא, אם כי לא נצרך לנידוד, נציין שגם אם לא הוגש פירוט מדויק של ההוצאות, כבר נקבע שאין בכך בהכרח פגם של כנות, וניתן להשלים את הדברים במסגרת ההליך והדיונים, כפי שהבאנו גם בפס"ד אחרים (ראה תיק 1060275/1, תיק 109261/5, ועוד). נסתפק להזכיר מה שכתבנו בתיק 1060275/1:

"...כבר קבע השופט ג' בך בע"א 384/5 בן יאיר נ' בן יאיר, פ"ד לט (4) 775, כי "איציון סכום מסוים, המוצע כתשלום מזונות בבקשת הכריכה, אין בו משום הוכחה על העדר כנות מצד הבעל". דבריו אלה של השופט בך התבססו בין השאר על קביעתה של השופטת ח' אבנור, בע"א 198/82 מרדכי דותן נ' יעקב דותן, פ"ד לח (1) 1, לפיה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין צורך שינקוב [=הכורך] את הסכום שהוא מציע לשלם לאישה כמה יש לשלם ולכמה זקוקים האישה והילדים – זה נושא שיתברר במהלך הדיון (צ"א 666/70 [3]) [...] הכנות אינה מתייחסת לרצונו של הבעל לשלם מזונות, אלא לכנות הכריכה, דהיינו, אם הבעל מתכוון בכנות להתדיין לפני בית הדין בנושא המזונות.

יתרה מכך, אנו בדעה כי הבעל האב גם אינו מוכרח להציע סכום למזונות מצדו, והוא יכול לבקש זאת מהערכאה המשפטית, שהיא זו שתקבע אותם באופן מקצועי ומאוזן.

מסקנה

לאור כל הנ"ל, ביה"ד קובע כי לפי המצב המשפטי כעת, וכפי שפורט בפס"ד מביה"ד הרבני הגדול (תיק 1250217/3) – בית הדין מוסמך לדון גם בתביעה למזונות קטינים הכרוכה, למרות התנגדות הבעל לכך, בהתאם לסעיף 3 של חוק שיפוט ביה"ד הרבני.

פס"ד ניתן לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום ה' בטבת התשפ"ג (29/12/2022).

הרב אברהם צבי גאופטמן

הרב עובדיה חפץ יעקב

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה